

کلیات حقوق

(رشته علمی - کاربردی حسابداری، فنی و حرفه‌ای)

مؤلف: محمد ربانی

مدرس دانشگاه

ربانی، محمد، ۱۳۴۳ -

کلیات حقوق (رشته علمی - کاربردی حسابداری، فنی و حرفه ای)

مؤلف: محمد ربانی - همدان: کرشمه، ۱۳۸۴.

۱۵۶ ص.

ISBN:964-8124-48-5

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیپا.

۱. حقوق. ۲. حقوق - ایران. الف. عنوان.

۱۳۸۴ ک ۲۳۰ / ۲ ک ۲۳۰ K ۲۳۰ ۲۴۰

فهرست نویسی پیش از انتشار: سپهر دانش

نام کتاب : کلیات حقوق

مؤلف : محمد ربانی

ناشر : انتشارات کرشمه

نوبت چاپ : اول / ۱۳۸۴

تیراژ : ۱۰۰۰ جلد

چاپ و صحافی : گیتی

فیلم و زینک : گیتی

"مرکز پخش : همدان انتشارات دانشجو"

دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان

پیشگفتار

به نام خداوند جان و خرد کزین برتر اندیشه برنگذرد

«کتاب کلیات حقوق» که اینک از نظر دانشجویان و دانش پژوهان گرامی می‌گذرد حاصل چند سال تدریس نویسنده در دانشگاه و مراکز آموزش عالی بوده که برطبق برنامه مصوب شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری برای رشته‌های دوره کاردانی پیوسته، علمی - کاربردی حسابداری نوشته شده است، در تهیه و تنظیم برنامه آموزشی چنانکه سرفصل و عنوان‌های این درس گواهی می‌دهند، سرفصل و عنوان‌های این کتاب مختص دوره کاردانی رشته علمی - کاربردی و فنی حرفه‌ای حسابداری بوده و با سرفصل و عنوانهای کتاب دیگری تحت همین عنوان که مربوط به رشته حقوق قضائی بوده بطور کلی و اساسی متفاوت است، زیرا کتاب کلیات حقوق یا مقدمه علم حقوق، مربوط به رشته حقوق قضایی، وارد یک سلسله بحثهای فلسفی طولانی حقوقی بوده و مطالبی بر مبنای جدلهای فکری و مکاتب و

بنیانها و نهادهای تاریخی، حقوقی شده است که با وجود غنی علمی بیشتر به کار محققان و کارشناسان حقوق می‌آید تا افراد مبتدی که می‌خواهند اطلاعاتی از مسائل روزمره و مبتلا به حقوق داشته باشند.

بنابر همین مبنا مطابق سرفصل‌های معنونه، نگارنده پس از پنج سال تدریس و جمع‌آوری و پالایش یادداشتها و تقریرات در دروس ارائه شده، دست به تدوین متن حاضر یازیده است و در کنار آن این موضوع را نیز که کتاب حاضر به نحوی نگارش یابد که برای کلیه اشخاصی که به نحوی از انحاء در فعالیتهای روزانه در انعقاد عقود و معاملات و قراردادها و تبادل اسناد رسمی و عادی، تجاری و غیرتجاری و امور بازرگانی دخیل هستند خاصه جوانان عزیزی که می‌خواهند اطلاعاتی کلی و اجمالی با رشته حقوق و سامانه قضایی کشور و حقوق کار و بیمه تأمین اجتماعی داشته باشند مفید و مناسب باشد.

با این توضیح بر خود فرض می‌دانم از خوانندگان بویژه دانشجویان عزیز که نقایص و اشکالات احتمالی را به اینجانب هدیه می‌کنند و نیز از زحمات کلیه دست‌اندرکاران محترم که در تهیه، تایپ و انتشار این اثر مرا یاری نمودند مدیر محترم نشر ققنوس و خاصه مدیر محترم انتشارات دانشجو، جناب آقای ملک محمدی که زحمت انتشار کتاب را عهده‌دار شدند کمال تشکر و امتنان را داشته باشم.

محمد ربانی

تأبستان

۱۳۸۴

فهرست مطالب

پیشگفتار

مقدمه ۱

قسمت نخست: کلیات

- گفتار ۱: معانی لغوی حقوق ۳
- گفتار ۲: تعریف اصطلاحی حقوق ۴
- گفتار ۳: تقسیمات حقوق ۴
- گفتار ۴: منابع حقوق ۷
- الف: قانون ۷
- ۱- تعریف قانون ۷
- ۲- انواع قانون ۸
- ۳- مراحل تصویب قانون و شیوه قانون گذاری ۹
- ۴- سلسله مراتب قوانین ۱۰
- ب: عرف و عادت ۱۱
- ج: رویه قضائی ۱۳
- د: نظریه حقوقدانان ۱۳
- گفتار ۵: سامانه قضائی کشور ۱۴
- الف: رئیس قوه قضائیه ۱۴
- ب: دادگاههای عمومی ۱۵
- ج: دادگاههای اختصاصی ۱۵
- د: دادسرا و دادستان ۱۶
- ر: دادگاههای عالی ۱۷
- س: سازمانهای وابسته ۱۸
- ۱- سازمان بازرسی کل کشور ۱۸
- ۲- سازمان قضائی نیروهای مسلح ۱۹

- ۲- سازمان ثبت اسناد و املاک کشور ۱۹
 نمودار سامانه قضائی کشور ۲۰

قسمت دوم: عقود و قراردادها

- فصل نخست: مفهوم عقود و قرارداد ۲۱
 گفتار ۱: تعریف عقد ۲۱
 الف: معنی لغوی ۲۱
 ب: معنی اصطلاحی ۲۱
 ج: ایقاع ۲۲
 گفتار ۲: اقسام عقود ۲۳
 الف: عقد لازم و جایز و خیاری ۲۳
 ب: عقد معلق و منجز ۲۵
 ج: عقد معوض و غیرمعوض ۲۶
 آثار حقوقی ۲۷
 د: عقد تملیکی و عقد عهده ۲۸
 ر: عقد معین و نامعین ۲۹
 گفتار ۳: شرایط اساسی صحت معامله ۳۰
 الف: قصد و رضای طرفین ۳۱
 نخست: اعلام اراده ۳۳
 دوم: توافق قصدها ۳۴
 سوم: موارد فقدان رضا ۳۵
 ۱- اکراه ۳۵
 ۲- شرایط اکراه ۳۶
 موضوع اکراه ۳۷
 تفاوت اکراه و اضرار ۳۸
 چهارم: اشتباه ۳۹
 قلمرو اشتباه ۴۰

ب: اهلیت طرفین.....	۴۰
نخست: تعریف اهلیت.....	۴۰
دوم: انواع اهلیت.....	۴۱
سوم: شرایط اهلیت تصرف.....	۴۲
۱- بلوغ.....	۴۲
صغیر ممیز و غیر ممیز.....	۴۳
۲- عقل.....	۴۴
جنون دائمی و ادواری.....	۴۵
۳- رشد.....	۴۵
ج: مورد معامله.....	۴۶
شرایط مورد معامله.....	۴۶
د: مشروعیت جهت معامله.....	۵۲
معامله به قصد فرار از دین.....	۵۳
راههای اثبات انگیزه فرار از دین.....	۵۴

فصل دوم: اثر عقود و قراردادهای

گفتار ۱: قواعد عمومی معاملات.....	۵۶
الف: قاعده لزوم عقد.....	۵۶
ب: اصل صحت عقل.....	۵۷
ج: تأثیر عرف و قانون در آثار معامله.....	۵۷
۱- تأثیر قانون.....	۵۸
۲- تأثیر عرف.....	۵۸
گفتار ۲: اثر عقد نسبت به اشخاص ثالث.....	۵۹
الف: اصلی نسبی بودن قراردادها.....	۵۹
ب: موارد استثناء بر قاعده نسبی بودن قراردادها.....	۶۰
۱- تعهد به نفع شخص ثالث.....	۶۰
۲- تأثیر قرار داد به زیان شخص ثالث.....	۶۱
۳- اثر قرار داد در عقود جمعی.....	۶۱

قسمت سوم: اسناد

- فصل نخست: اسناد رسمی ۶۳
- گفتار ۱: تعریف سند ۶۳
- گفتار ۲: تعریف سند رسمی ۶۴
- گفتار ۳: شرایط سند رسمی ۶۵
- الف: دخالت مأمور رسمی ۶۵
- ب: صلاحیت داشتن مأمور رسمی ۶۶
- ج: رعایت ضوابط و تشریفات قانونی ۶۷
- گفتار ۴: تفاوت سند رسمی و سند عادی ۷۰
- الف: اسناد رسمی قدرت اجرایی دارند ۷۰
- ب: اسناد رسمی قابل تکذیب نیستند ۷۱
- ج: تنظیم اسناد رسمی توسط مأمورین رسمی است ۷۲
- د: تنظیم اسناد رسمی با تشریفات قانونی باید باشد ۷۲
- ر: امکان تهیه رونوشت از اسناد رسمی ۷۲

فصل دوم: اسناد عادی

- الف: تعریف سند عادی ۷۳
- ب: انواع اسناد عادی ۷۳
- ۱- اسناد تنظیمی بدون رعایت مقررات ۷۴
- ۲- اسناد تنظیمی مأمور رسمی خارج از صلاحیت آن ۷۴
- ۳- اسناد تنظیمی توسط افراد عادی ۷۴
- ۴- اسناد تجاری (دفاتر چهارگانه، برات، سفته، چک) ۷۵
- گفتار ۶: مواردیکه سند عادی در حکم سند رسمی است ۸۲

قسمت چهارم: حقوق کار و تامین اجتماعی

فصل نخست: حقوق کار	۸۳
گفتار ۱: تعریف حقوق کار	۸۳
گفتار ۲: ویژگیهای حقوق کار	۸۴
گفتار ۳: مشمولین قانون کار	۸۵
گفتار ۴: قرارداد کار	۹۰
گفتار ۵: مراجع حل اختلاف	۹۶
الف: هیأت تشخیص	۹۶
ب: هیأت حل اختلاف	۹۷

فصل دوم: حقوق بیمه و تامین اجتماعی

گفتار ۱: تعاریف	۹۸
گفتار ۲: موضوع تامین اجتماعی	۹۹
گفتار ۳: مشمولین قانون تامین اجتماعی	۹۹
گفتار ۴: تشکیلات سازمان تامین اجتماعی	۱۰۰
گفتار ۵: دارایی و درآمدهای سازمان	۱۰۰
گفتار ۶: وظایف و اختیارات سازمان	۱۰۱

فصل سوم: حقوق مالیاتی

گفتار ۱: تعریف و تاریخچه	۱۰۲
گفتار ۲: اشخاص مشمول مالیات	۱۰۳
گفتار ۳: مالیات بر دارایی	۱۰۴
گفتار ۴: مالیات بر درآمد	۱۰۶
گفتار ۵: سازمان امور مالیاتی کشور	۱۰۷
منابع و مأخذ	۱۰۹
ضمائم	۱۱۱

مقدمه

در یک تعریف کوتاه و مختصر، حقوق عبارت از مجموعه مقررات حاکم بر روابط بین اشخاص، که امروزه به عنوان علم و دانش شناخت قوانین و مقررات نامیده می‌شود از منظر اینکه کدامیک از روابط حقوقی اشخاص با یکدیگر را تنظیم می‌کند به رشته‌های مختلف تقسیم می‌شود که برای همگان بررسی و تجزیه و تحلیل و شناخت قوانین که کار اصلی حقوقدانان است به سادگی قابل فهم و درک نیست و از طرفی با عنایت به روابط انکار ناپذیر اجتماعی افرادی که هر روزه در هر فعالیت جمعی با آن سرکار پیدا می‌کنند و با توجه به اینکه در این میان دانشجویان بعضی از رشته‌های غیرحقوقی مانند رشته حسابداری و فنی و حرفه ای که به لحاظ ارتباط رشته تخصصی خود با رشته حقوق نیاز به فراگیری آن قسمت از مسائل حقوقی دارند که با آن سر و کار پیدا خواهند نمود، با امعان نظر به این مطلب در همین راستا و بنابر آنچه در پیشگفتار، گفته آمد مباحث این کتاب را در جهت تأمین این هدف آموزشی، ابتدا در چهار

قسمت ارائه نموده که قسمت نخست را تحت عنوان کلیات در پنج گفتار به شرح مفاهیم و تعاریف و تقسیمات و منابع حقوق و ساختار و تشکیلات قضایی کشور پرداخته و در قسمت دوم که مطالب آن در دو فصل و پنج گفتار ارائه می‌گردد به بحث مفاهیم و انواع عقود و قراردادهای و شرایط صحت و اعتبار آثاری که بر آنها بار می‌شود پرداخته‌ایم و در قسمت سوم که در قالب دو فصل و شش گفتار ارائه گردیده به بررسی اسناد رسمی و عادی و انواع و شرایط و تفاوت و ویژگی و حدود اعتبار هر یک از آنها پرداخته شده است. و اما در قسمت چهارم که در قالب سه فصل و یازده گفتار ارائه گردیده فصل نخست را به تبیین حقوق کار، ویژگی‌های آن و مشمولین قانون کار، قرارداد کار و شرایط آن و مراجع حل اختلاف کارگری در پنج گفتار و در فصل دوم به بحث حقوق بیمه و تأمین اجتماعی شامل: عقد بیمه و موضوع تأمین اجتماعی و مشمولین این قانون و تشکیلات سازمان مربوطه و دارایی و درآمدها و وظایف و اختیارات به طور مختصر در شش گفتار پرداخته شده است. و فصل سوم که به حقوق مالیاتی اختصاص یافته، در قالب پنج گفتار به طور اختصار و اجمالی به حقوق مالیاتی مطابق قانون مالیاتهای مستقیم مصوب ۱۳۶۶/۱۲/۳ که قسمت قابل توجهی از آن در تاریخ ۱۳۸۰/۱۱/۲۷ اصلاح گردیده پرداخته شده که علاوه بر بیان مختصری از تعریف و تاریخچه آن، شامل مباحثی همچون اشخاص مشمول مالیات بر دارایی و درآمد و سازمان امور مالیاتی می‌باشد. امید است که مقبول افتاده و مفید واقع شود.